

1974 FEB. 9

028. Magyar Hírlap

MAGYAR HÍRLAP

HET VÉGE

Abeltől — Zwackig

Centenáriumi ajándék: a Budapest Lexikon

Fővárosunk hányatott sorsának tanúsága, hogy új Budapest Lexikonunkban külön, terjedelmes címszó található *Budavár ostromai* címmel, emellett sok más címszóban is megemlékeznek a várost érintő hadieseményekről. A legutóbbiakat, Budapest sorsát az 1944–45-ös esztendő fordulóján a *Budapest felszabadulása* címszó ismerteti. S hogy éppen most kerítünk sort e lexikon bemutatására, az abból a szándékunkból fakad, hogy a róla szóló írás egyben tisztelgés legyen e sorsdöntő esemény néhány nap múlva, február 13-án bekövetkező 28. évfordulóján.

Elődök nélkül

Lexikont szerkeszteni igen nehéz munka, bírálni annál könnyebb. S nem azért, hogy későbbi néhány kritikai megjegyzésünk élet elvegyük, de híven az igazsághoz, állapítsuk meg mindjárt bevezetőben, hogy az új Budapest Lexikon, amelyet fővárosunk egyesítésének centenáriumára, *Berza László* főszerkesztésében nyújtott át az olvasóknak az Akadémiai Kiadó, *kitűnő munka*. Egészében véve átgondolt és helyesíthető szerkesztési elvek, célszerű válogatás, valós arányok, pontos adatok, közérthető fogalmazás és jó áttekinthetőség jellemzik. Mindezt annál jobban tudjuk becsülni, mert — mint a főszerkesztői bevezető is hangsúlyozza — ez a városlexikon nem csupán itthon, de nemzetközi viszonylatban is *elődök nélküli vállalkozás*. Az 1970-ben a Corvina kiadásában megjelent, s a maga nemében igen színvonalas *Budapest Enciklopédia* jóval kisebb szövegterjedelmével és zömmel átfogó címszavaival inkább általános tájékozódásra való. A fővárosra vonatkozó földrajzi, történelmi, társadalmi, gazdasági, munkásmozgalmi, kulturális, közigazgatási, várospolitikai adatok és tények igazi tárháza, bizvást mondhatjuk *kincsháza* az 1355 oldalas új lexikon.

A szerkesztés koncepcióiból csak a *képszerkesztésével* nem tudunk teljesen megbékülni. Kétségtől igen gazdag a képanyag, de — régi betegség — a képek jelentős része túl kicsiny ahhoz, hogy élvezhető legyen. Egész oldalas képmellékletet az egész lexikonban nem találunk, féloldalasat is csak elvétve. A szöveg és a képanyag adott arányai mellett kevesebb — több lett volna.

Nem csináltunk statisztikát, de az áttekintés azt mutatja, hogy nem maradéktalanul teljes az összhang a szöveg és a képanyag szerkesztésének szempontjai között. Az utóbbiban mintha kissé túltengene a történelmi és a művészettörténeti szempont valamint az objektumok bemutatása, az eleven, mindennapi élet és a frissesség, a maiság rovására. Ebben a tekintetben a Budapest Enciklopédia szerencsésebben oldotta meg — egyébként kétségtől könnyebb — feladatát.

Gazdag tartalom

Meg sem kísérelhetjük annak bemutatását, hogy mit kap az olvasó az új lexikonból. Csupán néhány jellemző címszótípus kiemelésével jellemezhetjük tartalmi gazdagságát.

Igen sikerültek a főváros *húszonkét kerületét* ismertető címszavak. A történeti adatokon és a kerület jellegzetességein túl mindegyik tartalmazza a vonatkozó *főbb statisztikai adatokat* (terület, népességszám, népsűrűség, népességszaporodás, keresők aránya, ipari keresők, lakásállomány, száz lakásra jutó népesség, vízcső-, csatorna és gázcsőhálózat hossza, parkterület, orvosi ellátottság, bölcsődei és óvodai férőhelyek száma), mégpedig lehetőleg három, de legalább két egymástól távolabb eső időpontban — például 1949-ben, 1960-ban és 1970-ben. Így *gyorsan áttekinthető táblázatokat* kapunk, amelyek lehetővé teszik a *fejlődés tendenciájának és mértékének* megállapítását

nehézkés böngészés nélkül is.

Külön címszavakat szenteltek egyes fontos *társadalompolitikai problémáknak* (alkoholizmus, ingázás) stb., amelyekben nemcsak a kérdés történelmi vonatkozásait taglalják, hanem tömören és lényegbevágóan elemzik legfontosabb időszakait is.

A szó szoros értelmében hézagpótlóak a főváros *közigazgatására*, a *várospolitikára* vonatkozó lexikoncikkek, az *ipar* és általában a *gazdaság* egyes ágazatairól szóló ismertetések és azok a címszavak, amelyek a főváros minden valamennyire is jelentős *üzemét, vállalatát, intézményét*, ismertetik, címének pontos megjelenésével.

És akkor még nem szóltunk a Budapest természeti viszonyait, földrajzát, állat- és növényvilágát, történetét, munkásmozgalmát, műemlékeit, nevezetesebb utcáit, kulturális életét stb. tárgyaló szócikkekről, s az egyes nevezetes személyiségek életrajzi címszavairól.

Kuriózumok is

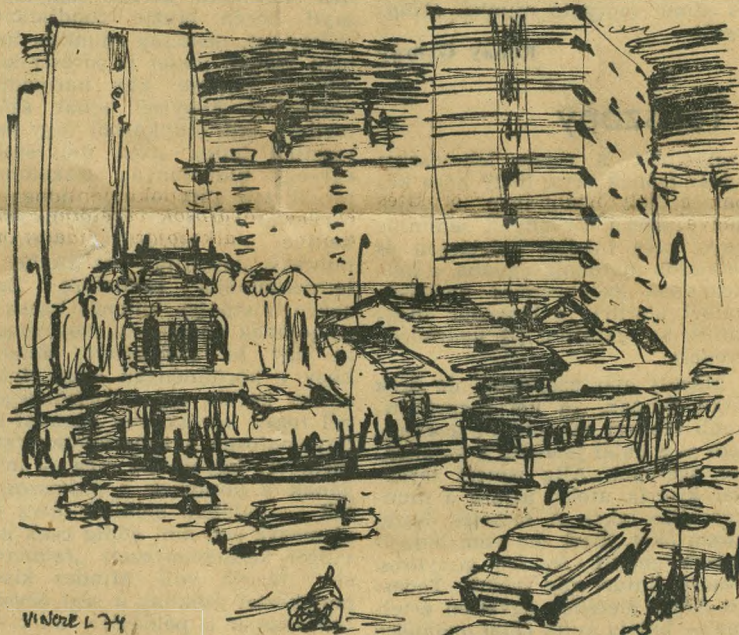
A lexikon egyik legfőbb erénye a *lényegretörés*, de emellett nem árt, ha néha kevésbé fontos dolgoknál, uram bocsá, *kuriózumoknál* is elidőzhetünk kissé. A Budapest Lexikon — helyesen, mértékkel — ezt az emberi kíváncsiságunkat is kielégíti. Megtudhat-

let (művelődéspolitikus, 1910–1943), amiből éppenséggel nem derül ki, hogy a kommunista mozgalom, az antifasiszta összefogás neves harcosa, mártírja volt, s művelődéspolitikusként is ezt az ügyet szolgálta. *Gál Benő* a róla szóló cikk szerint 1919–44-ig a nyomdászszakszervezet titkára volt, holott a Munkásmozgalmi Lexikon helyesen közli: 1923-tól csaknem két évtizeden át a Szaktanács titkára, s ami a Budapest Lexikonból nem maradhatott volna ki: 1925–41-ig fővárosi törvényhatósági bizottsági tag.

A szereplő címszavakból kiolvasható szerkesztési elvek alapján különösen feghíjasnak tűnik az írók listája. Olyan neveket hiányolunk, Budapesthez fűződő munkásságuk okán, mint *Barabás Tibor*, *Fodor József*, *Gergely Sándor*, *Kellér Andor*, *Kiss Lajos* (A vörös város!), *Lukács László*. Kicsinyes méricskélés nélkül is méltatlanul rövidnek tűnik *Illés Béla* méltatása.

Tévedések útja

S ha már az irodalomnál tartunk, tanulságos, hogy milyen makacsul kerülnek át egyik kézikönyvből a másikba a tévedések. Az Irodalmi Lexikon sokat bíralt első kötete közölte annak idején hibásan, hogy az *Élet és Irodalom* 1957 júniusában indult meg *Böloni György* és *Mesterházi Lajos* szerkesztésében. Ez az adat

Obudai részlet 1974-ben. Flórián tér. — Vince Lajos rajza

juk belőle, hogy a Harmat utcában 120 esztendő romantikus stílusú *csősztorony* áll, a hajdani nagyarányú kőbányai szőlőtermelés fennmaradt emlékeként. Megismerkedhetünk a *budapesti kereskedelmi körcsatorna* létesítésére vonatkozó különböző elképzelésekkel, s eltűnődhetünk azon, mi lenne, ha a mai Nagykörút helyén hajók úszkálnának. Értelmezhetünk arról, hogy a Csepel Vas- és Fémnyergő legősibb őse egy kis *közműgyár* volt a múlt század nyolcvanas éveiben a Lövölde téren. S ha ezek nem is létfontosságú tudnivalók, de gazdagítják a városról alkotott képünket.

Bár nem jellemzők az új lexikonra, szót kell ejtenünk néhány nyilvánvaló és talán kevésbé nyilvánvaló fogyatékoságról és hibáról is, abban a tudatban, hogy amióta a világ világ, hibátlan lexikont még nem szerkesztettek.

A legproblematikusabbnak a *személyi címszavak* összeállítását érezzük. Az egyébként rendkívül gondnal készült munkásmozgalmi cikkanyagból olyanok maradtak ki, mint *Fürst Sándor*, *Kilián György*. Ugyanakkor náluk jóval kisebb jelentőségű személyek kaptak önálló címszót. *Földes Ferenc* csak a róla elnevezett kereskedelmi szakközépiskolát ismertető címszóban kapott egy zárójel-

most változatlanul átkerült a Budapest Lexikonba. Holott az igazság az, hogy a lap hónapokkal korábban indult, *Böloni György* főszerkesztő által jegyezve, s *Mesterházi Lajos* mint szerkesztő csak 1957 őszén kapcsolódott a szerkesztőség munkájába.

Engedtessék meg végezetül nekünk a szakmai érzékenység, mert bizony méltatlanul bántak el az újságírással, amely pedig ugyancsak hozzátartozik Budapest történetéhez. Az újságírók közül csak azoknak kegyelmeztek, akik szépíróként vagy politikusként is nevet szereztek maguknak, mint például *Bálint György*, *Gábor Andor*, *Parragi György*, *Szakasits Árpád*, *Zsolt Béla*. De fájdalommal és hiába keressük a budapesti sajtó olyan ragyogó tollú, progresszív alakjainak nevét, mint — szinte csak taláalomra — *Bíró Lajos*, *Fényes László*, *Magyar Lajos*, vagy mint a nagy fotóriporter, *Escher Károly*. Tetézi ezt a hiányérzetet, hogy a sajtótörténet címszó is, különösen a századforduló utánról szólva, teljesen mellőzi a neveket.

Mások nyilván más hibákat fognak észrevenni és más hiányokat számon kérni, mint e sorok írója. Ez már a lexikonszerkesztők sorsa. De nehogy a szívükre vegyék. Hiszen mindennek ellenére jó munkát végeztek.

Kis Tamás